

Arbeidsbesparende med lav mekanisering

EVJE OG HORNES: Det skal være rasjonelt, men det er viktig å ikke rasjonalisere bort inntektene. Det skal være rimelig, men likevel funksjonelt.

TEKST OG FOTO: Odd Ivar Langegard, frilansjournalist

Dette er enkle regler som saue- og kjøttfeprodusent Sven Reiersen bruker i gårdsdrifta. Da han trengte ny driftsbygning i 2004, ville han kombinere minst mulig mekanisering med minst mulig arbeidsinnsats. En av følgene ble å satse på et enkelt førbrett ute, utstyrt med fanghekk og tak over. Magefølelsen ble brukt til å finne riktig vinkel på bygning og førbrett i forhold til framherskende vindretning. Plasseringen på østsida av bygningen viser seg å være fulltreff. Nå blåser utearealet til dyra stort sett fritt for snø, og dyra

får god tilgang på sol. Dersom snøen har lagt seg om natta, lar Reiersen dyra være inne til han får broyta området. Men det er sjelden han trenger det.

FANGHEKK LETTER ARBEIDET

– Fanghekken brukes ikke så mye, men gjør god nytte når jeg vil føre noen ekstra godt eller ved veterinærbesøk. Sist gang var når de skulle sjekkes for blåtunge. Med dyra fast i hekken var det gjort på et øyeblikk å ta blodprøve av alle.

Sålen på brettet har en tykkelse på 20 centimeter. Det måler 30 x 2,5 meter og gir plass til 46 mordyr. Det inngjerdede luftearealet mellom føringsbrettet og fjøset er 200 på kvadratmeter. Der er grunnen pukka opp og støpt med rundt 15 centimeter tykk betong, som tåler vekten av hjulasteren. Det er fall vekk fra førbrettet, slik at dyra står tørt. I lengderetning heller det også mot gjødselkummen, slik at væten renner dit.

Mye av beitene er i nærheten av gården, og dermed ►

Gode matter: Disse mattene på 22 millimeter er en god investering mener Reiersen. De kunne godt ha vært enda tykkere, for å ligge enda mer stabilt. Med slike matter er det lite arbeid å holde det reint i liggearealet.

Kalveareal: Området i midten deles opp med grunder under kalvinga. Kalvene kan komme gjennom og ut til mora når de vil.

► brukes det samme utearealet ved brettet året rundt.

TØRT VED LAV TEMPERATUR

Når det er kaldt, bruker Reiersen rundballer med frøhøy av timotei. Ellers går det på lett ammoniakkbehandla halm og ensilert høy i rundballer, uten konservering.

Det er ingen problemer om noen baller med silo blir «tatt av frosten» før de blir spist opp. Da får de bare ligge, og spises etter hvert som de tiner. Fôret ødelegges ikke.

Rundballene legges rett opp på fôrbrettet ved hjelp av traktor eller hjullaster med rundballepyd. Reiersen legger ofte på ti om gangen. Det holder for fem dager. Han må dytte litt på dem med traktor og rundballepyd når de er halvspiste. Han bruker bare rundt ti timer i uka på føring, inklusive transport av rundballer. Kjøreveien for rundballetransporten er rundt seks kilometer i snitt.

HJULLASTER GJØR JOBBEN

Inne har dyra lett skrånende liggebåser med 22 millimeter

tykke gummimatter, som er svært lettstelte. Området bak båsene skråner også svakt vekk fra båsen. Her er det støpt rett på steinfyllinga. Når det er kaldt, fryser talla, og det blir ganske tørt og fint. Så fort det kommer litt mildvær, løser møkka fra gulvet. Dette fordi varmen fra grunnen kommer lett til når gulvet ikke er isolert. Dermed blir det lett og effektivt å rive opp møkka i flak og kjøre den ut med hjullasteren. En 1,2 meters støttemur på innsiden av veggen beskytter konstruksjonen både mot kjøreskader og råte på grunn av møkk og fukt. Der mordyra går trenger ikke Reiersen å bruke strø, noe som også synes på økonomien.

Møkka kjøres rett ut i gjødselkum tett på utsiden av fjøset, med en åtte tonns Cat 910 hjullaster. Den ble kjøpt brukt for 70 000 kroner og gjør møkkjobben veldig enkelt og greit. I tillegg kan den brukes til føring med rundballepyd og annen lasting på gården.

– Et svært nyttig redskap, synes Reiersen, som ikke har savnet gjødseltrekk ett minutt.

PLASS TIL KALVER

I midtgangen på langs av hele fjøset har kalvene sitt område. I alt 90 kvadratmeter er nok til 42 kalver. Denne delen av fjøset er enkel å dele inn i mindre binger ved hjelp av tilpassede lettgrunder. Kalvene smetter lett ut til mora i liggebåsen. Her er det et godt lag halm på gulvet.

Reiersen har hatt kalver som har blitt født ute i 18 grader minus, uten problemer. Generelt er han svært fornøyd med dyrehelsa. Limousin-dyra har oftest problemfrie nedkomster, men blir det komplikasjoner, er det gjerne alvorlig. Siste sesong hadde han 42 kalvinger. Bare tre av dem trengte hjelp, selv om kalvevekta er litt over snittet for rasen.

– Jeg slipper nok noen problemer fordi mordyra får mosjon og holder seg vitale. Kyr av limousin-rasen har dessuten den fordel at de ikke lett blir for feite. Det forenkler arbeidet med føringa og passer ypperlig med opplegget mitt, sier han.

Holdet på de eldre mordyra før kalving reguleres enkelt ved bruk av halm. Først etter kalving finner Reiersen ►

Lavkost: Føring ute gir rasjonell drift og lave investeringskostnader. Reiersen bruker 10 timer i snitt på føring i uka, inkludert tida han bruker på transport av rundballer på inntil 20 kilometer.

Drifta før omlegging

- Melkeproduksjon, 47 000 liter melkekvote
- 50 slaktegriser
- 84 vinterfora spælsauer
- 7 ammekyr
- Leiejobbing med saueklipping
- Både Marit og Sven jobbet fullt på gården

Drifta etter omlegging

- 120 vinterfora sauer
- 45 ammekyr, oppdrett til kalv og eget påsett
- Marit arbeider 60 prosent utenfor gården

Økonomien i drifta

Driftsoverskudd til renter, avdrag og arbeidslønn:

Alle kostnader til grovfôr dyrking, jord- og beiteleie og faste og variable kostnader til maskiner er tatt med. Dette er delt med 1/3 på sau og 2/3 på ammeku. Alle tilskudd til dyr og jord er tatt med og fordelt på produksjoner.

Totalt driftsoverskudd: kr 700 000
 Driftsoverskudd ammeku: kr 300 000
 Driftsoverskudd sau: kr 250 000
 Driftsoverskudd saueklipping og snøbrøyting: kr 150 000

Produksjon på ammeku:

- 42 kalvinger
- Salg av alle oksekalver ved 6-7 måneders alder, vekt ca. 300 kilo
- Salg av kviger ut over eget påsett ved 6-7 måneders alder, vekt ca. 250 kilo
- Utrangering av kyr, ca 10 stk.

Produksjon på sau:

- 110 lam
- Ca. to lam per sau om høsten, 19 kilo slaktevekt

Annet arbeid:

Saueklipping: kr 100 000
 Snøbrøyting: kr 50 000

Gjødselfrekken: En gammel, midjestyrt Cat 910 hjullaster til 70 000 kroner fungerer som gjødselfrekke. Effektiv og rimelig, samtidig som den gjør mange andre oppgaver på gården også.

► fram kraftfôret og bruker fanghekken. Men noen av mordyra får bare grovfôr året rundt.

SAMLET INFORMASJON

Før de skulle bygge, dro Reiersen rundt for å få erfaringer fra andres drift. Slik satte han sammen en totalløsning som fungerer godt i det daglige på egen gård. Lavt arbeidsforbruk er kombinert med lav mekaniseringsgrad. Vedlikeholdet er minimalt, det er mest snakk om å skifte olje på hjullasteren en gang i året. Gjødselfrekke som fryser fast, er ingen bekymring.

Totalt har arbeidspresset blitt lavere og betalinga bedre.

Mens den nye drifta har noen topper som er enda travlere enn før, blir totalopplevelsen at dette er et bedre liv.

– Jeg kjenner dessuten at jeg nå har en type drift som kan vare et godt stykke inn i framtida. Opplegget er fleksibelt og kan utvides, sier Reiersen. ■

Gode resultater ved å følge hode og hjerte

Spesialisering på hovedinteresser og hensyn til gitte forutsetninger, har gitt flotte resultater for Reiersen, mener Arild Grødum.

Arild Grødum i Nortura har fulgt utviklingen hos Sven og Marit Reiersen nøye helt siden de i 2000 begynte å snakke om at de hadde behov for å tenke nytt. Grødum synes dette er et skoleeksempel på vellykket omlegging.

– Sven og Marit Reiersen drev veldig allsidig, men begynte å merke at tida ikke strakk til. Marit arbeidet også på gården, men ville gjerne ta videreutdanning. Sven drev mye med saueklipping, i tillegg til melkeproduksjon, sau, gris og litt kjøttfe. Så da vi satte oss ned og analyserte, fant vi Sven sin hovedinteresse, som var sau og kjøttfe.

FLERE SAUER

En større saueflokk fikk være aleine i den gamle driftsbygningen, bortsett fra en liten avdeling for oppdrett av kviger fra åtte til 16 måneder. Der den nye driftsbygningen skulle opp, ble det mye sprenging og graving for å få til ei høvelig tomt. Totalkostnaden på bygningen med lufteplass, fôrbrett og gjødselflager ble på rundt 2,1 millioner kroner i 2004. Nå ville

Fanghekk: Fanghekk er praktisk både når veterinæren er på besøk og når noen av dyra skal føres spesielt.

det kanskje ha kostet 1,5 millioner mer.

– Vi så at det var relativt enkelt å skaffe mye grovfôr, men ikke så lett å få den høye kvaliteten som det kreves for å føre opp slaktedyr, sier Grødum. Derfor satset vi i første omgang på at Reiersen skulle ale opp kalv til salg. Han er veldig interessert og oppdatert både på avl og fôring, slik at kalvene han selger, er store og gir godt dekningsbidrag. I framtida kan drifta utvides med at han selv fører kalvene helt til slakt.

OPTIMALISERER DRIFTA

En av nøklene for vellykka drift er å kunne fokusere, mener Grødum.

– At Reiersen nå har færre bein å stå på, gjør at han har mulighet til å optimalisere drifta. En dedikert og erfaren gårdbruker som han kan utnytte dette svært godt. Mer spesialisert drift gjør også at det blir viktigere å få ting på plass, slik at alt bygger opp rundt et godt resultat for hvert dyr i produksjonen.

De fleste setter også pris på en enklere hverdag. Det er hvile i å slippe å dele fokuset på for mye. I Reiersen sitt tilfelle har omlegginga også ført til bedre timebetaling. I dagens situasjon er det bra å få rundt 200 kroner timen for å stelle med husdyr når alle andre kostnader er fratrukket, mener Grødum.